

Krajoznawcy na Ziemi Wołomińskiej

relacja z IX Sejmiku Krajoznawczego PTTK Województwa Mazowieckiego

Tegoroczny, IX już Sejmik Krajoznawczy PTTK Województwa Mazowieckiego po raz drugi z rzędu zorganizowany został przez Oddział Warszawski PTTK i Mazowieckie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa. Współorganizatorem był w tym roku Urząd Miasta Wołomina, gdyż to na terenie ziemi wołomińskiej odbywała się impreza. Patronat honorowy przyjęli burmistrz Wołomina, pani Elżbieta Radwan i Prezes ZG PTTK, kolega Roman Bargieł, natomiast Polskie Radio RDC w ramach patronatu medialnego, w niedzielę 19 marca, emitowało na żywo godzinną rozmowę z organizatorami.

Komandorem Sejmiku został Jacek Trzoch, prezes Oddziału Warszawskiego PTTK i mieszkaniec Wołomina, w ścisłym kierownictwie znaleźli się prezes MKIK, Mieczysław Żochowski i przedstawicielka Urzędu Miasta, pani Joanna

Żero. Wraz z Jackiem imprezę organizowała Elżbieta Rydel-Piskorska, komandor ubiegłorocznego Sejmiku, bardzo wysoko ocenionego przez uczestników i władze PTTK. Taki zestaw organizatorów prognozował bardzo dobrze co do poziomu i atrakcyjności imprezy. Miejsc zabrakło na długo przed upływem terminu zgłoszeń.

Sobotnim rankiem 25 marca pełen autokar wywiózł nas z Warszawy w kierunku Radzymina. W Radzyminie jechaliśmy szosą nazywaną „Drogą Golgoty Narodu Polskiego” – po raz pierwszy określenia tego użył kardynał Wyszyński; obecnie jest to oficjalna nazwa odcinka szosy upamiętniającego 18. podobno co do znaczenia bitwę w dziejach świata, tj. bitwę o Radzymin w ramach wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku, określaną mianem „Cudu nad Wisłą”, gdyż odmieniła losy wojny i zatrzymała pochód bolszewików na zachód, chroniąc Europę przed zalewem komunizmu. Budowę Drogi rozpoczęto w 1998 roku, obecnie kolejne etapy jej wykonania pilotuje Towarzystwo Przyjaciół Radzymina, którego prezes, pan Jan Wnuk, przewodnik turystyczny, był naszym *cicerone* w czasie jazdy autokarem i potem – w Radzyminie i Ossowie.

Zwrócił naszą uwagę m.in. na pałac Briggsów w Markach oraz na osiedle pracowników fabryki – przędzalni wełny, której właścicielami byli bracia Briggsowie z Anglii – przykład rzadkiej dbałości o los robotników w rozwijającym się w XIX wieku na ziemiach polskich kapitalizmie.

Zwiedzanie rozpoczęliśmy od Cmentarza Wojennego w Radzyminie, jednego z ważniejszych miejsc pamięci narodowej w Polsce. Pochowani tu zostali żołnierze polscy polegli w bitwie o Radzymin 1920 roku a także żołnierze z okresu II wojny światowej, w tym 127 żołnierzy września 1939. W 1927 roku na odnowionym Cmentarzu odbyło się poświęcenie nowo wybudowanej kaplicy i obchody upamiętniające bitwę 1920 roku z udziałem Prezydenta RP Ignacego Mościckiego, który przyjął defiladę wojskową. Od 1989 roku Cmentarz jest miejscem dorocznych państwowych uroczystości upamiętniających „Cud nad Wisłą” z 15 sierpnia 1920 roku.

Po odwiedzeniu Cmentarza skierowaliśmy się do Kobyłki, by zobaczyć bazylikę mniejszą pod wezwaniem Świętej Trójcy – perłę baroku na Mazowszu. Wraz z przewodnikiem zwiedziliśmy oba poziomy kościoła. Poznaliśmy historię jednej z najstarszych w okolicach Warszawy parafii (istniała już w 1415 roku) i dzieje

murowanego kościoła, który powstał w latach 1736–1740 według projektu włoskiego architekta Guido Longhi, a z fundacji biskupa Marcina Załuskiego – sekretarza króla Augusta II, po śmierci w 1768 pochowanego w podziemiach kościoła. Konsekracji świątyni dokonał w 1741 biskup Załuski, godność bazyliki została nadana w 2010. Budynek kościoła przeżywał rozmaite nieszczęścia (wysadzenie wieży przez Niemców pod koniec II wojny światowej, pożar i kradzież w latach 70. XX wieku). Pod koniec ubiegłego wieku podczas prac konserwatorskich odkryto zewnętrzne freski, unikatowe w Polsce.

Po nasyceniu oczu wspaniałym barokiem wileńsko-warszawskim wyruszyliśmy do Wołomina. Tu naszą przewodniczką była pani Magdalena Janik, nauczycielka historii w Liceum nr 1 im. Wacława Nałkowskiego w Wołominie, której gawęda była ciekawą prezentacją miasta, jego historii i mieszkańców. Pierwsze wzmianki o wsi Zacięciwa – obecnym Wołominie – pochodzą z końca XV wieku, a rozwój miejscowości nastąpił na przełomie XIX i XX wieku i związany był z uruchomieniem linii kolejowej Warszawa – Petersburg w 1862 roku. W 1896 tereny folwarków Wołomin i Krępe nabył architekt z wykształcenia, Henryk Konstanty Wojciechowski, a dobra Wołominek – Gustaw Granzow z USA. Obaj

przyczynili się do rozwoju miejscowości jako letniska i osady fabrycznej. Prawa miejskie osada ta, już jako Wołomin, uzyskała w 1919 roku.

Najznakomitszymi mieszkańcami Wołomina byli Wacław i Zofia Nałkowscy – ojciec i córka; wybitny geograf i znana pisarka. Mieszkali w „Domu nad łąkami”, w którym obecnie mieści się muzeum obojga (niestety z powodu remontu nie mogliśmy go odwiedzić). W Wołominie swoje młodość spędziła Wiera Gran (właściwie Weronika Grynberg), piosenkarka, aktorka kabaretowa i filmowa (1916–2007). Jej 11-letni pobyt w tym mieście upamiętnia pamiątkowa tablica umieszczona na murze kamienicy przy ulicy Warszawskiej 13 (kiedyś była to ulica Pocztowa 11). Zatrzymaliśmy się na chwilę w zadumie przy pomniku Obrońców Ojczyzny z popiersiem Józefa Piłsudskiego, a następnie przeszliśmy na Plac 3 Maja, gdzie kiedyś znajdowała się Straż Ogniowa powołana do życia przez Henryka Konstantego Woyciechowskiego, założyciela miasta. Dotarliśmy do ulicy Powstańców, która w początkach istnienia miasta była drogą dojazdową do dworu, znajdującego się w miejscu obecnego Urzędu Miasta, przy ulicy Ogrodowej 4. Kolejnym punktem naszego zwiedzania była tablica pamiątkowa poświęcona zbrodniom NKWD, które miały miejsce w budynku obecnego Urzędu Skarbowego – tablica znajduje się przy ulicy Piaskowej 3. To jedno z tragicznych miejsc stalinowskiej przemocy, smutna część historii miasta, podobnie jak funkcjonujące tu w latach 1939–1942 getto żydowskie. Getto zajmowało teren obecnego Ośrodka Sportu i Rekreacji „Huragan” (ulica Korsaka 4). Nasz spacer zakończyliśmy na ulicy Orwida 20 przy Powiatowym Centrum Dziedzictwa i Twórczości. W zadumie oglądaliśmy umieszczony na murze tego obiektu mural poświęcony pamięci tych, którzy ratowali tutejszych Żydów, ocalając ich życie.

Opuściliśmy Wołomin, aby odwiedzić Ossów, gdzie rozegrała się jedna z bitew 1920 roku określanych mianem Bitwy Warszawskiej. Pod Ossowem zginął ksiądz Ignacy Skorupka, kapelan batalionu Armii Ochotniczej, który na front wyruszył z Legią Akademicką i poległ, posługując jako kapłan. Jego pomnik stanął w 2000 roku przed szkołą – Pomnikiem Pamięci Bohaterów Bitwy Ossowskiej 1920 roku, której nadano imię bohaterskiego księdza. Obok wzniesiono specjalny pawilon ekspozycyjny im. Gen. Tadeusza Rozwadowskiego (szefa Sztabu Generalnego) poświęcony Bitwie Warszawskiej.

Po odwiedzeniu pawilonu i spacerze na pobliski cmentarz, gdzie zobaczyliśmy aleję upamiętniającą katastrofę smoleńską – szereg popiersi osób, które w tej katastrofie zginęły, nadal uzupełniany – powróciliśmy autokarem do Wołomina. Tu, w sali konferencyjnej Urzędu Miasta Wołomina przy ul. Ogrodowej 4, odbyła się seminaryjna część Sejmiku. Dołączyli tu do nas liczni mieszkańcy miasta, wypełniając tego dnia po raz drugi całą salę.

Przed południem odbyło się w niej bowiem rozstrzygnięcie konkursu „Poznajemy Ojcowiznę”, która to impreza, objęta honorowymi patronatami Marszałka Województwa Mazowieckiego Pana Adama Struzika i Mazowieckiego Kuratora Oświaty Pani Aurelii Michałowskiej została włączona w program Sejmiku. Dzieci i młodzież po odebraniu wyróżnień i nagród uczestniczyły w pokazie pszczelarskim, który przygotował dla nich Pan Artur Koc, przedstawiając w ciekawy sposób życie i zwyczaje pszczół. Odpowiadał też

na liczne pytania dotyczące produkcji miodu, pracy pszczelarza i zachowania się pszczół. Pobyt dzieci umilony został słodkim poczęstunkiem.

Wykłady w sali konferencyjnej poprzedzone zostały uroczystym nadaniem odznaczeń:

- Brązowej Honorowej Odznaki PTTK koledze Józefowi Bugajowi – to z jego inicjatywy powołano Oddział PTTK Wołomin, on też był jego długoletnim Prezesem;

- brązowej odznaki „Zasłużony w pracy PTTK wśród młodzieży” Aleksandrze Wysockiej, Annie Trzoch, Antoniemu Bugajowi – młodej kadrze 13 Wołomińskiej Gromady Zuchowej „Czarne Wilczki” oraz Konradowi Trzaskowskiemu z 13 Wołomińskiej Drużyny Harcerskiej.

Wyróżnionym odznaczenia wręczył kolega Mieczysław Żochowski, wiceprzewodniczący Kapituły Odznaczeń ZG PTTK.

Podczas całej konferencji obecny był najstarszy stażem radny Wołomina, pan Andrzej Żelezik, który oficjalnie przywitał uczestników Sejmiku w imieniu władz miasta.

Wysłuchaliśmy ciekawych wykładów:

O historii Wołomina w sposób niezwykły opowiedziała nam Pani Marzena Kubacz, Dyrektor Muzeum im. Zofii i Wacława Nałkowskich w Wołominie;

Architekturę międzywojenną na przykładzie gminy Wołomin przybliżyła nam pani Katarzyna Uchowicz z Instytutu Sztuki PAN.

Obie prelegentki wspierały swoje opowieści bardzo ciekawymi materiałami ikonograficznymi, np. pani Uchowicz – projektami budynków mieszkalnych autorstwa architekta lub budowniczego, niejakiego K. Tyborowskiego.

Gawędę krajoznawczą wygłosił kolega Janusz Owsiany, przewodnik warszawski, honorowy członek PTTK. Zwrócił naszą uwagę na sprawę Muzeum Polskiego w Rapperswilu w Szwajcarii, któremu grozi upadek. Władze tego szwajcarskiego miasta ogłosiły konkurs na nowe zagospodarowanie XII-wiecznego zamku, w którym Muzeum dotychczas się mieści. Janusz apelował o wsparcie powstającego z jego inicjatywy projektu zlokalizowania na zamku nowoczesnego ośrodka kultury polskiej, koordynującego m.in. polsko-szwajcarską wymianę grup młodzieżowych. W projekt ten włącza się także Oddział Warszawski PTTK.

Janusz w zajmujący sposób opowiedział też o Tadeuszu Kościuszcze, jego losach i związkach z Rapperswilem. Krótko przybliżył nam także postać majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, który właśnie tu na ziemi wołomińskiej w majątku Krubki-Górki podjął decyzję o niezłożeniu broni i niezdjęciu munduru, stając się pierwszym partyzantem II Wojny Światowej.

Na koniec Szymon Bijak, przewodniczący Komisji Krajoznawczej ZG PTTK, przedstawił krótką informację o jej pracach. Było to ostatnie wystąpienie podczas sesji.

W sali konferencyjnej prelekcjom towarzyszyła wystawa pamiątek turystycznych, przygotowana przez Klub Turystyczny PTTK „Datajana”. Szczególnym zaś eksponatem były projekty graficzne trzystopniowej Odznaki Krajoznawczej PTTK „Ziemi Wołomińskiej”, opracowane przez Krzysztofa Jerominka. Ustanowienie tej Odznaki to trwały i atrakcyjny dla krajoznawców efekt Sejmiku. Regulamin Odznaki został opracowany przez Jacka i Elę; wszyscy uczestnicy części autokarowej Sejmiku zdobyli ją w najniższym stopniu. Warto zaznaczyć, iż dzięki sponsorom tejże imprezy: Firmie Kaufland Polska Oddział Wołomin, Przedsiębiorstwu Przemysłu Cukierniczego „Tago” Tadeusz Gołębiewski, cukierni „Wiśniewscy” Dariusz Wiśniewski, a także piekarni „Garbolewscy”, uczestnicy Sejmiku mogli przez cały czas pobytu w sali konferencyjnej Urzędu Miasta czuć się jak w domu, w miłej i ciepłej atmosferze przy kawie i herbacie oraz słodkim poczęstunku prowadzili rozmowy o krajoznawstwie, o ziemi wołomińskiej, która tak gościnnie przyjęła turystów z województwa mazowieckiego oraz innych regionów Polski.

Aktywny dzień dobiegł końca – zmęczeni, ale zadowoleni, wróciliśmy do Warszawy. W całej imprezie, która połączona była z rozstrzygnięciem konkursu „Poznajemy Ojcowiznę”, w którym brała udział młodzież Mazowsza, uczestniczyło w sumie 257 osób, w tym prawie 100 dzieci i młodzieży, 73 osoby stanowiące kadrę programową PTTK oraz kilkudziesięciu mieszkańców Wołomina.

Anna Mieczysława-Jerominek i Jacek Trzoch